

Non modus aut ramus quidam; natura sed ipsa
Extendi. Atque adeò si Mens dos esse putetur
Materiæ, dos extensi est, ramusque modusque.
1090 Propterea quoties Mentem meditaris, oportet
Se tibi res quædam meditanti extensa repente
Offerat: ut ramus truncum arguit, atque modus rem.
Verùm conscius est hominum unusquisque profecto
Ipse sibi, propriæ dum lustrat singula Mentis
1095 Officia, & quærerit quid sint, quo-ve ordine fiant,
Extensi nihil obversari. Scire labore
Ac meditor tacitus, quænam sit primula rerum
Agnitio; quid judicium; quid roboris insit
Omni argumento, quâ vi pervincere possit,
1100 Ac domitare animum, & trahere in sua jura volentem:
Immemor extensi confessim hæc omnia præsto.
Nunc dubiam certâ, & falsâ discernere veram
Notitiem cupio, quâ se ratione vicissim
Impugnent; quid opinari, quid credere, scire,
1105 Sint in se; quid sint etiam affirmare, negare:
Dividuum procul est à me, penitusque recessit.

P R A E T E R E A quid sit, quòd amet se se ipsa voluntas
Præcipue ac semper, quòd se se ante omnia ponat,
Et felix velit esse: quid hoc quoque deinde sit, esse
1110 Felicem aut miserum, & fieri, se judge, talem:
Unde quis invideat; laudem venetur; honores
Amiat; imperium affectet; parere recuset,
Aut indignetur; contemptum, oblivia, probra,
Morte sibi pejora putet; sine nomine vitam
1115 Vitalem neget esse, auræ captator, & ardens
Sera immortalem jaculari in sœcula famam:

Quid sit ab incepto nunquam desistere velle;
Judiciis aliena suis postponere; pravum,
Mendacem fieri, deceptorem, atque malignum;
1120 Assentatores præ veris ponere amicis:
Hæc ego dum reputans, & me contractus in ipsum,
Heracliti oculis lugens considero, nulla
Corporis extensi feriunt vestigia mentem.
Scilicet arguitur propriis erroribus ipsa
1125 Nobilitas animi. Cernis, dulcissime Quinti,
Et Mentem nostram, & nostræ molimina Mentis,
Extensi non esse modos; omnique vacare
Materiâ: sine quâ cognoscier illa fatendum.
Ergò Materiæ virtus primaria non est,
1130 Ut simul extendi, simul & cognoscere possit;
Qualem hæc monstra putant, infensa Deoque sibique.
Nec, veluti sonus ac lumen, color atque figura,
Aut gemini ex unâ venientes arbore rami,
Extensi ratio, atque animi vis ipsa putentur;
1135 Sed quasi naturæ duplices pugnare vicissim
Dotibus adversis: quarum altera semper agatur,
Altera semper agat; labentibus altera constet
Particulis, habeat nullas in se altera partes.

S U N T in Materiâ nobis impervia sanè

1140 Plurima, quæque aciem Mentis, quâ cuncta tueri
Conamur, fugiant. Etenim finita potestas
Ingenii, non assequitur quæcunque per omnes
Materiæ nexus & vincula particularum,
Confieri possunt: quare in caligine densâ
1145 Progredimur sæpe, ac veluti nictamur in umbris,
At si, cuique rei quæ dotes funditus insunt,

Haud scimus plerumque, licet cognoscere saltem
Queis careat. Nos fortè latent primordia flammæ :
Ast ea compertum est aqueis distare figurâ ;
1150 Inque figurarum solo discrimine poni,
Quidquid aquæ aut ignis proprium est. Miracula nondum
Omnia Magnetis perspeximus : at mihi certum est
Magnetem non esse animal ; nec amoris ab æstu
Ferratas trahere ac secum vincere catenas.
1155 Cur & ab Arctoo declinet cardine Mundi
Solis ad occasum, mox & conversus ad ortum
Paulisper, res est etiamnum ignota ; sed illud
Materiæ subtilis opus toto Orbe fluentis ,
Et non ventorum scimus. Quadrare rotundum
1160 Nemo potest : at quadratum differre rotundo
Id norunt omnes, quidque ex utroque sequatur.
Sic à Materiâ Mentem se jungimus ; etsi
Non omnes liquidò vires utriusque patescant.

AD DE, quòd has etiam discriminè segregat ingens ;
1165 Libertas. Etenim constantes omnia ferri
Corpora per motus, æternùm subdita legi
Perpetuæ, propriâ sine cognitione, fatetur
Quilibet. Ast homini nota est sua cuique potestas ,
Aut nihil aut aliquid, sive hoc sive illud agendi.
1170 Ecquis enim quoties secum deliberat anceps
Quid faciat, vel consilium solertis amici
Flagitat, ac tandem quid sit facturus apud se
Decernit; quis dum rogat, aut hortatur & urget;
Dum laudat bene gesta virûm, malè gesta severus
1175 Arguit, ac meliora jubet; dum præmia ponit ,
Et poenas meritis; si quid peccaverit ipse,

Excusare palam, ne quâ sons audiat, & clam
Emendare parat, quia facti cura remordet,
Neglecti-ve pudor ; dum cuncta negotia curat ,
1180 Fungitur officiis, morum sibi justa, suisque
Dogmata constituit; quis demum talia præstans
Non libertatem se persentire, fruique
Jure sui arbitrii, non externâ domitum vi
Testatur, verèque probat ? Nec publicus error
1185 In genere hoc hominum esse potest consensus, & una
Cunctorum vitæ ratio : sed conscientia veri
Lux & Naturæ radius. Quippe omnia frustra
Hæc, atque insulsè fierent, si compede durâ
Vinctus homo, ac præceps ageretur: ut acta moveri
1190 Materies, quâ parte impulsa est, cogitur omnis.
Sic neque præclaris formandi legibus essent
Conventus populorum ; aliquâ nec civibus arte
Inspirandus amor Patriæ , flectendaque corda
In commune bonum. Magni gens fluminis instar
1195 Quæque foret; quod non monitis, precibusve, minisve
Vincitur; ast humiles insano vortice ripas
Exsuperat, latisque audet se effundere campis ,
Proximaque injectis vastare paludibus arva:
Nequicquam aggeribus tentant frænare rebellem ,
1200 Indocilesque jubent alveo se condere fluctus.
Nec disciplinis etiam exercenda Juventus
Præceptisque bonis ; at vitis more colenda ,
Arboris aut teneræ, paries quam pandit apricus.
Nam lecto plantata solo, tantumque resectâ
1205 Luxurie foliorum, ipsâ vi denique Solis
Ac terræ crescit; faustique à munere cœli ,
Nescia, progenerat fructus ramosque valentes.

224 ANTI-LUCRETIUS;

Ecquid enim Ratio sine libertate juvaret?
 Cernere quid prodest quæ conveniuntve nocentve,
 1210 Si non illa sequi, non hæc fugitare vicissim
 Nostri juris erit? Tunc in mortalibus ægris
 Mens torperet iners, penderet vana supellex:
 Quippe ubi se multis deprensum quisque periclis
 Senferit, inque suâ positam virtute salutem,
 1215 Anxius inquiret quid agendum, animoque sagaci
 Versabit, quo se molimine protinus illinc
 Eripiat: sed si vis insuperabilis illum
 Præcipitat, vanis genium cruciatibus angit:
 Hoc ipso infelix, quod prudens; atque medelam
 1220 In se putet esse malis, ubi nulla medela est.
 Vana etenim, quæ nil penitus prudentia possit:
 Inde omnis pariter Sapientum gloria falsa,
 Magnanimum Heroum virtus, Regumque bonorum;
 Nec laudabilius, quam corporis inclyta forma,
 1225 Sive decor vultus, aut florens viribus ætas.
 Atque adeò est homini Rationis inutile pondus,
 Imò ærumnosum, atque animis quasi sarcina nostris.

Qui libertatem præcelsaque jurâ negarit
 Mobilis arbitrii, quo præmia querere factis
 1230 Possit, & hoc ævo quondam felicius ævum;
 Ille sibi anteferat vecors & secla ferarum,
 Quas Natura parens movet ac regit impete cæco;
 Et sua vivendo vincentes tempora plantas,
 Marmoraque & gremio Terræ formata metalla.
 1235 Namque geruntur uti par est, ignara profecto
 Quid sit opus deceavte; suu nec habentia curam:
 Irrita dum nobis, & sollicitudinis ægræ

Infelix

LIBER QUINTUS.

225

Infelix mater, Ratio est; dum vita labore
 Perpetuo detrita, heu! paucis occidit annis.

1240 SENSIT, & haud dubitat tuus ipse Poëta fateri
 Libertate animos hominum præcellere; quamvis
 Damnaret leto: quare per Inane cadentes
 Ridiculo demens Atomos clinamine torsit.
 Irrisi satis. At per se cum libera ponit
 1245 Materiæ pars nulla queat, mirabile dictu est,
 Qui Mentes è Materiâ conflaverit unâ,
 Nec, quæ misceret pugnantia, viderit usquam.
 At mirabilius, quod, cum immortale per ævum
 Constantes faceret compacto è corpore Divos,
 1250 Atque hominum formâ sed limpidiore micantes,
 Humanas idem Libitinæ sub juga Mentes
 Miserit, impatiens propriæ post funera vitæ.
 Sed quanti modico peritum tempore Mentem
 Ille facit? Certè Mens est vilissima rerum,
 1255 Finibus angustis hujus si clauditur ævi,
 Et moritur simul ac renuit decurrere sanguis.
 Nummus Alexandri longè præstantior ipso:
 Ille etenim, ceu flamma volans, conterruit Orbem,
 Ac periit; cineres & nomen inane relinquens:
 1260 Illius effigies etiamnum viva superstata,
 Nec teritur manibus tractantum, & secula vincit.

PROCUMBIS tanto Rationum pondere fractus.
 Gratulor ipse mihi, nec non tibi. Cernere Verum,
 Vicisse est. Atenim quæris, Mens corporis expers
 1265 Cùm sit per se se, sociali corpore claudi
 Quâ valet, extensis & partibus indere motum?

P

- Naturas tam dispariles quæ copula jungit?
 Nam si corporea est, nequit ipsam apprendere Mentem;
 Si secus, haud ipsum potis est apprendere corpus.
- 1270 Huc jam appelle animum, totis huc auribus adsis,
 Et faveas: neque vana tibi haec spectacula funto.
 His te adducebam, naturâ ut Mentis apertâ,
 In nobis manifesta Dei argumenta videres.
 Maxima res agitur. Quæ scilicet antè probavi,
- 1275 Ni fallor, tria sunt. Et corpora mente moveri,
 Hoc primùm. Dein corporeis non partibus esse
 Conflatas hominum Mentes; adeoque resolvi
 Naturâ non posse suâ, sed vivere semper.
 Postremò, quæcunque jubet peragitque voluntas,
- 1280 Hæc fieri plenâ cum libertate; nec ullo
 Materiæ nexu, aut fato impendente coactas
 In quod agunt, at sponte suâ prorumpere Mentes.
 Propterea, dum corpus habent atque organa sensus,
 Mercedem factis, aut poenam posse mereri;
- 1285 Et post exactos vitæ hujus labilis annos,
 Immortale dari justis ac fontibus ævum.
 Nec tamen è dictis solùm hæc tria ducere fas est:
 At quæ principio tantùm libasse decebat,
 Illa recognoscas mecum, atque libentiùs audi.
- 1290 SCILICET ignorat mihi Mens, sibi credita qualis
 Machina sit; quantâ momentorum arte regatur;
 Quàm variè compacta, & miro condita textu:
 Attamen impellit cùm vult, agitatque movendo
 Compagem; ac subitò flebit, prout imperat, artus.
- 1295 Quòd moveat, planum est causam prodire movendi.
 Mentis ab imperio: verùm id quòd nescia præslet,

- (Nescia non motûs quem præcipit ipsa, sed artis
 Quâ fit & elicitur) liquidò demonstrat adesse
 Causam quæ regit effectrix; cui singula clarè,
- 1300 Quæ mihi sunt ignota, patent; cujusque voluntas
 Adspirare meæ non definit; & valet illos,
 Cùm jubeo, motus quibus est opus, indere membris,
 Ecquis enim Orator facturus verba repente
 Cogitat, aut quâ vi pulmonibus aëra jactet
- 1305 Expressum, ut pulso resonantem gutture reddat,
 Quem spirare silens, & mutum halare solebat?
- Aut quis disponenda modis sit dædala lingua,
 Lingua figuratrix verborum, opifexque loquelæ;
 Dentibus ut fractam vocem, illisamve palato
- 1310 Terminet inflexu, ac fingens moderetur euntem;
 Naribus & labris formandam sæpe relinquat:
 Quosque, id fiat uti, sit opus contendere nervos?
 Quin taceat, si tanta priùs molimina secum
 Debuerit versare animo, quàm tollere vocem.
- 1315 CURRERE fert animus; curro: sed quid sit agendum
 Interiùs, velox ut curram, nescio prorsus.
 Ast aliâ ratione tamen mihi membra moventur
 Currenti, quàm si sedatè incedere vellem:
 Sed quæ vis motum acceleret reprimative, neque unquam
- 1320 Hoc didici, nec me speravi discere posse.
 Ignoro penitus, teque ignorare fateris,
 Quantum animæ, quot particulas, per quosve canales
 Et quibus è cellis, & quo moderamine mitti
 Expediat. Satis est ad nutum stare paratam
- 1325 Materiem; atque suo, quantùm in se est, munere fungi.
 Cùm volo, cùm jubeo, mihi subdita machina paret:

Nec scit quid jubeam ; neque ego , quā jussa facessat.
 Sic , ubi res aliquas meditari fortè lubebit ,
 Praefo sunt optata mihi simulacra ; videndum
 1330 Se facilis præbet , subitōque arcessitur Orbis .
 Conspicio simul & cœli fulgentia templa ,
 Et maria , & populos , urbesque & viscera Terræ .
 Qualis , uti perhibent , herbis & carmine diro
 Saga potens Erebo pallentes evocat umbras :
 1335 Conveniunt Manes , spectacula vana , rogantis
 Ante oculos ; nec se magicis subducere possunt
 Artibus : usquè adeò jussus venerantur aniles .
 At mihi cùm pariter Mundi totius imago
 Protinus obvia fit , nec quæ sit tanta potestas
 1340 In cerebro , nec quâ cerebri regione creentur ,
 Quo-ve modo spectra hæc , novi ; nec pingere possim
 Ipse manu , nec totâ oculis percurrere vitâ
 Tot rerum species , intus quas cernere promtum est .

TU Q U E etiam , cùm te ipse moves , tunc Mentis easdem
 1345 Expertus tenebras ignota jubentis , idemque
 Corporis obsequium , pariter majore juvaris
 A causâ ; quæ suppeditat quod nec dare posses
 Ipse tibi , jussusque tuos , tuaque organa callet ,
 Succurrens inopi ; viresque ac robora præstat .
 1350 Atque ita , cùm magnâ circumspicte coronâ ,
 Saltando volucresque pedes & brachia jaſtas
 In numerum , sequerisque modos & plectra canentis ,
 Tunc tua multivagos motus , agilesque choreas
 Attentè moderans multâ mens arte gubernat :
 1355 Quod tamen interiùs geritur , dum dirigis artus ,
 Et lusûs arcana tui miracula nescis :

Exerces summo domitum tibi Numine corpus .

M E N S igitur cunctis præsit communis oportet ;
 Corporis arcanos quæ possit adire recessus ,
 1360 Et latebras animæ , facilique impellere nisu
 Quidquid erit promtum ad nutus , & rite paratum ;
 Ut simul optati possint erumpere motus .
 Illius efficere est , nostra est optare facultas .
 Talia si verò præsensque potensque requirunt
 1365 Numinis auxilium , credes nil Numine egere ,
 Quæ nobis etiam nec percipientibus , imò
 Sæpius invitis , hoc nostro in corpore fiunt ;
 Queis tamen & finis suus est & provida causa ?
 Hoc Numen , Quinti , Mentem cum corpore junxit ;
 1370 Quæ nullâ per se poterant ratione ligari :
 Foederis & sequimur leges , quas foederis auctor
 Instituit ; geminis hominem constare jubendo
 Naturis : ut Mens per se discernere Verum ,
 Per sensus res corporeas apprendere posset ,
 1375 Et capite ex utroque suum Mundique parentem .
 Nam quis non videat , finitæ si breve corpus
 Subjicitur Menti , Mens quanta sit illa , supremo
 Quæ regit arbitrio vastum quem condidit Orbem ?
 Non poterit sine consilio tam parva moveri
 1380 Machina , tam fragilis ; te judice , tanta regetur
 Mentis inops ! Credant Epicuri de grege porci .